

УДК: 004.738.5:316.774(4-672EU)
Bibliid 1451-3188, 23 (2024)
Год XXIII, бр. 87-88, стр. 329-347
Изворни научни рад
Рад примљен 5. 8. 2024. године
Рад одобрен 12. 9. 2024. године
DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2024.23.87_88.17

ЗНАЧАЈ ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА И МЕДИЈА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Бирсена НУМАНОВИЋ ДУЉЕВИЋ*

Апстракт: Савремени токови глобализације произвели су корените промене са бројним противречностима у свим сферама јавног живота Европске уније. Процеси који трају пуних пет деценија у потпуности су изменили некадашњу слику света, нарочито у политици, економији и сфери комуникација. Присутна је велика експанзија информационо-комуникационих технологија које су инкорпорирале нове парадигме пословања и предузетничке културе. Економија се директно повезује са спољном политиком Европске уније, померајући границе од индустријског према дигиталном и виртуелном тржишту. Отуд је настао и концепт дигиталне дипломатије који подразумева имплементацију медијских садржаја, постмодерних технологија и платформи друштвених мрежа у реализацији пројектованих циљева европских интеграција. Значај информационо-комуникационих технологија и медија у Европској унији је толики, да технологије и медији постају све више есенцијално средство у остваривању пословних стратегија применом метода адекватног редуковања просторно временских димензија догађаја.

Кључне речи: Информационо-комуникационе технологије, медији, јавно мњење, дигитална епоха, дипломатија, глобализација, Европска унија

1) УВОД

Савремено друштво треба схватити као дуготрајан историјски период, где се формира читав низ аутохтоних постмодерних

---

* Средња школа „Никола Тесла“ Нови Пазар; ЦЕСНА Б, Београд. Е-mail: duljevicbirsena41@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-5668-333X>.

иновативних појава у свим подручјима људске егзистенције. Свакако, један од најзначајнијих феномена нашег времена јесте глобализација. Она се испољава, пре свега, у области економије као ширење слободног и интегрисаног тржишта, убрзање међународних токова капитала, роба и радне снаге, интеграције и јачања мултинационалних компанија. Глобализација се испољава и у социјалним односима као јачање богатих слојева и појединаца, али и као ширење сиромаштва. Глобализација је захватила и области политике, образовања и културе. Глобализација доводи до великих промена у контексту модерних трендова, тако и конвергенцију ка Европској унији. Глобализација доноси неке позитивне елементе у развоју савременог друштва, али и доста негативних последица по различите социјалне, етничке и културне групе. Све то оставља трагове на положај породице као примарне друштвене групе и основне ћелије друштва. Упоредо са глобализацијом наступа и либерализација у друштву и друштвеним односима од економије до културе. Либерализација покреће трансформацију свих традиционалних, конзервативних и догматских елемената у друштвеној структури савременог друштва. Научно-техничка димензија савременог друштва условљава сталну трансформацију економије, померајући је са производног сектора према услужном – од индустријског ка информатичком и дигиталном простору, од класичног пословања на реалном тржишту ка пословању на интернету и виртуелном тржишту.

Крајем прошлог и почетком овог века дошло је до рапидног унапређења технолошког амбијента унутар Европске уније. То је утицало на повећану фрагментацију медија, али и на појаву нових канала. Моћ и утицај појединих медија је промењена, а акценат се ставља и на интеграцију старих канала са новим. Као пример ове промене могу се навести промене у вези са телевизијским каналима и појавом кабловске телевизије. Уз ову промену, идентификује се и настанак нових радио станица, часописа, дневних новина итд. Може се приметити и све већи утицај националних телевизијских мрежа држава чланица, које имају све већи број станица кабловског типа. Све чешће се јављају и специјализовани медијски субјекти унутар Уније, као и интерактивни програми који су омогућени повезивањем телевизијске и рачунарске опреме. Информационо-комуникационе технологије (ИКТ) донеле су бројне иновације и афирмативне трендове у област савремене културе пословања. Таква нова култура није могућа без њихове подршке. Комуникација постаје све убрзанија, знање се све

више генерише, а промене које се идентификују у европским државама имају поред квалитативног и квантитативног значаја. У данашњем пословању у Европској унији не постоје границе. Научно-техничка димензија савременог европског друштва условљава сталну трансформацију економије, померајући је са производног сектора према услужном – од индустријског ка информатичком и дигиталном простору, од класичног пословања на заједничком тржишту ка пословању на дигиталном тржишту. Ограничења у данашњем пословању Европске уније не постоје. Гаранције које су некада представљале препреке за пласирање производа или услуга на европском тржишту сада су отворене. Путем интернета омогућено је да се традиционално пословање у Европској унији замени модернизованим бизнис културама. Европски медији све више постају есенцијални феномен у функционисању постмодерног и глобализованог европског друштва. Савремени услови пословања европских привредних субјеката у свим сферама пословања, позиционирају и њихове односе са јавношћу. Делатности које су везане за односе са јавношћу могу се описати различитим појмовима који указују на њихове крајње циљеве, као што су на пример реноме, поузданост, поверење, хармонија и постизање међусобног разумевања истинитим и потпуним обавештавањем. Медијски системи Европске уније представљају важан део великог броја програма који чине саставни део европског стратегијског управљања.

2) ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

У савременом добу се воде бројне расправе о процесу глобализације. Расправе су веома разнолике и зависе од идеолошких ставова теоретичара. Последњих тридесетак година драматично су интензивирани транснационалне интеракције, од глобализације производних система и финансијских трансфера до медијског распрострањања информација и слика широм света или масовних покрета људи, било да су они туристи, радници, мигранти или избеглице. Читава полемика око глобализације искристалисала је две уочљиве струје размишљања. Прва подржава све што се односи на планетарне процесе, док друга то одбија. Без обзира што постоје супротни ставови у вези са овим феноменом, не може се довести у питање његово постојање, јер се глобализација манифестује као све већа међузависност између друштава

и култура, и као скуп друштвених односа који интензивирају транснационалне интеракције, било да је реч о транснационалној међудржавној, капиталистичкој или друштвеној и културној пракси. За глобализацију се може рећи да је то процес који се одликује тиме што све више скраћује просторне и временске удаљености између људи, брише разлике и поделе, стварајући осећај у сваком човеку да живи у једном великом свету.¹ Следствено, овај феномен подразумева дуготрајан процес који историјски треба да доведе до брисања националних граница и до успостављања глобалног друштва.

У научној литератури постоје разлике у гледиштима поводом начина остваривања овог процеса, тако да су идентификована три могућа правца: Први правац полази од гледишта које има позитиван однос према процесу глобализације. Он обухвата ентузијасте који сматрају да глобализација пружа бројне могућности за сваког човека. Први фактор који је настао као последица померања граница слобода човека јесте слобода трговања. Ентузијастички сматрају да је глобализација заговорник савременог светског друштва у оквиру ког неће бити конфликта већих размера. Други правац подржава став према којем процес глобализације враћа човека уназад и не доноси ништа добро планети. Песимисти пореде глобализацију са организацијом друштва у средњем веку, из разлога што сматрају да глобализација слаби државу. Баш као што су у средњем веку феуди били много моћнији од државе, тако су и бројне мултинационалне компаније данас моћније од друштва. Песимисти подсећају да су средњем веку формирано градови, а да се сада формирају мегалополиси. Кроз процес глобализације долази до слабљења друштва на начин да се онемогућава унапређење друштвеног живота. Коначно, трећи правац је крајње скептичан према процесу глобализације јер га сматра непотребним пројектом који истински не омогућава развој глобалне економије. По скептицима су мултинационалне компаније (капитал) распоређене у најразвијенијим друштвима попут САД и Јапана, или земаља Европске уније. Глобализација концептуално отуд представља погрешно схваћен социјални процес кроз који пролазе земље у развоју.²

Са процесом глобализације повезано је питање пословних комуникација. Сматра се, наиме, да је дошло до промене свести о

¹ Б. Милошевић, *Трансформација организација рада у процесима глобализације: утицај новолибералне идеологије*, Филозофски факултет, Нови Сад, 2005, стр. 145.

² N. Abercombie, A. Warde, *Contemporary British Society*, Longman Group, London, 2003, p. 11.

пословним комуникацијама кроз фрагментисане и инерактивне медије, тако да се данашњи пословни системи могу креирати на различитим базама података. Све више постоји могућности да се информације пошаљу различитим адресатима и да се истовремено приме од различитих извора, те да се на тај начин кроз развој интерактивних система комуникације учествује у друштвеним променама. Тако, ако посматрамо данашње пословање привредних друштава у иновираним пословном амбијенту Европске уније, можемо закључити да су она способна да пласирају информације, а да потом спознају реакције тржишта на дате информације. Захтеви корисника брже него раније долазе до пословних субјеката, који су развили адекватне организационе шеме које обезбеђују да се ти захтеви у веома кратком року преведу у аутохтоне спецификације, усклађене са жељама грађанства. У Европској унији, у актуелним условима могуће је креирати аутентичне базе података, стога различити привредни субјекти располажу бројним информацијама о корисницима, па могу да персонализују своју понуду. Свака појединачна тражња може бити реализована на задовољавајући начин, а омогућено је и релевантно прикупљање информација не само о садашњим корисницима, већ и о потенцијалним конзументима. Све ове промене условиле су способност европских привредних субјеката да прилагоде свој маркетиншки приступ постојећој ситуацији, односно да се преоријентишу на масовни или циљни приступ, у складу са карактеристикама тренутне ситуације. Информационо-комуникациони развој се развијао од глобалног приступа циљном тржишту до појединачног приступа, што је био велики напредак за пословање европских привредних субјеката, али и доказ о огромним променама у начину њиховог пословања на европском тржишту.³

Промене у вези са информационо-комуникационим технологијама (ИКТ) такође су имале одређени утицај у пословању европских привредних субјеката, будући да је процес комуникација довео до мултипликације знања. Комуникација је постала више усмерена, персонализована, унапређена и поуздана, а трошкови су постали мањи. Такође, контрола је побољшана што је допринело већој ефикасности. Комуникационе технологије су напредовале, што је утицало и на њихову

---

³ Слободан Нешковић, „Кохезиона политика Европске уније – економски развој и изградња инфраструктуре држава Западног Балкана”, *Европско законодавство*, бр. 81–82, стр. 82.

већу доступност. Све те промене условиле су промене у информационом друштву, у култури и медијима. С друге стране, расте бојазан и од могућих ризика које са собом носи нагли развој ИКТ-а. Ризика је све више и сваким даном се појављују нови за које постоје све мањи изгледи да се могу контролисати или отклонити. Такво стање доводи до различитих деформација у организацији савременог европског друштва, у његовом функционисању, у његовим социјалним и културним простору. Облици ИКТ-а који су карактеристични за данашњу епоху пословања настали су под утицајем комбиновања различитих састава комуникација. Све то је довело до настанка европског информационог друштва, које своје утицаје емитује на све сфере и приватног и јавног живота. Данас се под европским информационом друштвом подразумева такво друштво које цени знање, информацију и податак. Производња информација и њена обрада, сада постају извор моћи на заједничком тржишту, односно конкурентске предности. Европско информационо друштво свој значај манифестује и у смеру лакшег и ефикаснијег чувања информација, њихове обраде и преношења. Развој ИКТ-а тако се одразио у области економске, социолошке и културне сфере деловања. Он постаје све више предмет интересовања бројних расправа у оквиру формалних и неформалних скупова. Развој ових технологија унапредио је економску моћ на државном нивоу. Друштвена димензија се посматра у смислу повезивања и спајања различитих субјеката на различитим европским локацијама, док се највећи утицај засигурно може идентификовати у области културе. Данашња европска култура пословних људи је потпуно другачија. Медији комуникације и рада су потпуно промењени, а од људи се захтева све виши ниво усавршавања знања, које постаје кључни ресурс европске организације. Целокупна европска култура сада добија другачије облике, а у току је и развој нових културних образаца. Различите културе сада лакше могу да дођу у контакт, што резултује новинама у оквиру европског друштва. Све чешће се могу пронаћи резултати истраживања који указују на значај које су информационо-комуникационе технологије донеле са собом. Као предмет истраживања уводе се разне варијабле, што је доказ да је ова промена у области технологије дотакла сваку сферу живота. Информациона технологија постаје саставни део сваког живота. Јасно је да су идентификовани бројни ставови у вези са утицајем развоја технологије на свакодневни живот човека. Сваки аспект деловања је под утицајем информатичког друштва, а квалитет живота је промењен у великој мери. Графички садржаји који све више постају популарни користе се у оквиру развијених земаља.

Анимација је постала широко коришћена, па се сада одређени садржаји могу гледати уз виши ниво квалитета приказа. Моћни процесори су обезбедили да људи стичу осећај присутности на оним деловима света о којима се извештава путем унапређених телевизијских канала. Образовање се ставља у први план. Европска унија улаже доста средстава у ову област, јер је увидела да се повећањем нивоа знања олакшава процес обављања делатности. Све чешће се организују обуке запослених, али, исто тако, креирају се и електронске обуке које омогућавају да се потрошачи информишу у вези са коришћењем производа или конзумирањем услуга које пословни системи држава чланица нуде на светском тржишту. Знање и информисаност постају кључни темељ европске организације.⁴

Промене су идентификоване и у области транспорта. Сада бројне европске компаније, али и испоручиоци пакета, могу да се у сваком тренутку информишу о томе у ком делу света се налази њихова пошиљка. Примећена је тенденција настанка канцеларија које неће користити папир. Ова промена је већег обима, па се зато спорије реализује. Потпуно избегавање папира из употребе, значило би потпуно раскидање са традиционалним начинима пословања. То би променило и свакодневне активности људи. Примећене су бројне организације које свакодневно покушавају да достигну епитет „канцеларије без папира”, чиме се утиче и на очување животне средине.⁵

ИКТ су доспеле и у сферу јавне управе Европске уније. Људи сада могу да попуњавају формуларе у вези са плаћањем дажбина код својих

---

⁴ У том смислу могуће би било направити компарацију са другим постојећим системима, на пример у САД. Компанија *Cisco Systems* налази се у оквиру Силиконске долине и она је веома важан снабдевач рачунарске опреме. Ова организација је такође позната по томе што информише своје заинтересоване стране о свим битним променама, догађајима, подухватима путем интернета. Компанија је потпуно елиминисала традиционалне видове слања порука и потпуно је усредсређена на нова достигнућа науке и технологије. Она је тиме обезбедила да се све границе елиминишу. Осигуравајуће друштво *State Farm Insurance* омогућује својим будућим запосленим да прегледају разне догађаје путем компјутера, у оквиру којих је дошло до штете већег обима. Они могу тим путем да спроведу дискусију у вези са насталим ситуацијама и да размене мишљења, па се ниво знања повећава а проблем се ефикасније решава. Од њих се конкретно тражи да прикажу своје умеће да се снађу у потенцијалним ситуацијама са којима ће се често сусретати уколико прођу процес селекције.

⁵ Бирсена Дуљевић Наумовић, „ЦЕФТА споразум и европске интеграције земаља Западног Балкана”, *Европско законодавство*, 2022, бр. 77–78, стр. 408.

кућа и целокупан процес трансфера новца може се обављати електронским путем. Медицинска документација се доста променила и сада се јавља један нов приступ пацијентима. Болести могу да се дијагностификују на једноставнији начин, а процес дефинисања терапије је упрошћен. Технологије су довеле до промена у свим сферама медицинске неге. Ово су само неке од области у оквиру којих се манифестовао напредак ИКТ-а. Поред ових области, дошло је и до унапређења пословања у области индустрије, енергетике, новинарства, спорта итд.

3) МЕДИЈИ И ГЛОБАЛИЗАЦИЈА

У модерном друштву политика је незамислива без помоћи масовних медија, за разлику од старе Грчке где су се грађани окупљали на трговима (*агора*) да би јавно дискутовали о темама из политичких дешавања и заједнички доносили одлуке. Данас се политика усваја путем медија, односно све што данас знамо о политици наше државе сазнали смо помоћу новина, интернета, радија или телевизије. Захваљујући томе, кажемо да медији играју битну улогу у овом систему. У процесу демократизације медији такође имају веома значајну улогу, јер најбитнија карактеристика овог процеса је формирање јавног мњења. Да би неко друштво било демократско, то зависи од степена њихове информисаности и способности да направе прави политички избор. По мишљењу Јиргена Хебермса (*Jurgen Habermas*): „Јавност се најбоље огледа у непрофитном, некомерцијалном јавном сервису, какав је ВВС, који тежи да буде релативно независан, а самим тим и објективан.”⁶ Најбитнија и најмоћнија средства комуницирања са становништвом једне државе су, пре свега, медији, у којима јавно учествују у политичким процесима. Глобални медији су главно средство за рекламирање комерцијалних производа и, као такви, они олакшавају продор компанија на нова тржишта. Први масовни медији биле су новине, веома доминантне током 19. века у Западној Европи. Овај успон писмености и самог процеса штампе имплицирао је демократску револуцију. Развојем капитализма и новине, као и други масовни медији, пали су под контролу бизниса. Комерцијални медији, који су оснивани као мала предузећа, током времена прерастали су у велика предузећа на монополистичким и олигополистичким тржиштима,

---

⁶ Е. Херман, Р. Мекчесни, *Глобални медији*, СЛЮ, Београд, 2004, стр. 8.

самим тиме западне корпорације су постале главни креатори глобалних медија тога доба. Почетак телекомуникација посматра се од појаве подводних каблова и телеграфа средином 19. века. Најзначајније телеграфске међународне новинске агенције су биле: француска *Havas*, немачка *Wolff*, британска *Reuters*, америчка *Associated Press*. Ове агенције су биле прве значајне форме глобалних медија све до краја 20. века, када се њихов утицај почео смањивати. Појава покретне слике допринела је даљем успону глобалних медија. Радио се појавио тек почетком 20. века у САД, где су транснационалне корпорације брзо увиделе значај овог медија за преузимање контроле у политици. Највећу промену глобалних медија изазвала је телевизија у послератном периоду. Пре свега, она је основана као непрофитни и некомерцијални јавни сервис, међутим рекламирање покреће развој комерцијализације глобалних медија. Телевизија се сматрала медијем века, који представља главну основу за глобално медијско тржиште. Са појавом сателитске и кабловске дистрибуције 90-их година 20. века, повећан је број канала у многим земљама и овај период се сматра најбитнијим за процес комерцијализације. Највеће гигантске компаније у овој индустрији су *Time Warner*, *Disney*, *Bertelsmann*, *Viacom*, *News Corporation* и они имају у свом власништву огромне филмске и телевизијске капацитете. Две значајне карактеристике дигитализације су то да она руши све препреке пред собом између традиционалних медијских индустрија, као и разлике између њих и да она представља нови канал, односно универзални медиј – компјутер. Глобална употреба интернета и његова експанзија почеле су тек када је Тим Бернерс (*Tim Berners*) осмислио *World Wide Web*, односно мрежу која је требала да буде распрострањена по целом свету. До тада је то била ограничена мрежа, путем које су се размењивале информације између универзитета и других истраживачких центара и институција. Крајем прошлог века, прелазак на овај дигитални формат информација текао је убрзано. Првенствено је развој овог глобалног медија дефинисан у САД, али је интернет у основи глобални медиј целог света. Како главни извршни директор фирме *Oracle* говори, компјутерски софтвер постао је најзначајнија индустрија у свету, као што је то било са нафтом у прошлом веку. Сви су били захваћени развојем интернета и нико се није могао одупрети његовом утицају. Колико год имале значајних предности и достигнућа, глобализација и комерцијализација глобалних медија такође имају штетне последице и чак се може рећи за њих да представљају претњу демократским процесима у Европској унији. Грађани Европске уније

постају жртве манипулисања пошто им се ускраћује могућност детаљнијег информисања, јер они некритички усвајају нове информације, примају их здраво за готово. Чак су и комерцијалне телевизије имале негативне последице у политичком процесу. До слабљења демократије довела је и комерцијализација емитера, односно транснационалних компанија. Не постоји велика разлика у медијима у европским државама, и сличних су карактеристика као и они у САД. Све комерцијалне телевизије послују по узору на америчке медије, који су под утицајем константних економских, политичких и војних притисака, пласирајући народу само јефтине, брзе, кратке информације и вести, са што више акције, како би привукли и придобили њихову пажњу. Како схватамо, највећа последица и негативан утицај глобализације је комерцијализација, као и њен утицај на јавну сферу и формирање јавног мњења. То се дешава захваљујући томе што се у овом процесу глобализације уочава веома велика и јака усмереност да садржаји у медијима и програмима буду што лакши и питкији народу. Глобални медији данашњице посматрају публику као потрошаче, а не као становнике неке државе који треба да учествују у стварању јавног мњења и да буду део јавних дешавања. Такорећи, грађани имају само слободу избора у погледу тога шта ће гледати, слушати и читати у медијима, којима управљају монополистичка и олигополистичка предузећа који сами бирају понуду коју ће представити публици. Увиђамо да је ово само привид демократије, а да ту заправо и даље доминира капитализам. Транснационалне компаније послују у више држава и инвестирају у интересу више земаља. Оне учествују и у креирању тзв. *Новог светског поретка*. Подсећамо на речи славног Абрахама Линколна (*Abraham Lincoln*), који је говорио о опасностима и претњама које ће имати у свету, овај убрзани, неконтролисани и енормни развој транснационалних корпорација. Како истиче Линколн: „Корпорације су се устоличиле. Ера корупције на високим нивоима ће их следити и моћ новца ће настојати да их што дуже одржи на трону радећи на штету народа док богатство не постане нагомилано у рукама неколицине људи (...)”. Народу су неопходне државе, јер да би човек данашњице могао да задовољи основне потребе, као што су поседовање воде, хране, склоништа, односно крова над главом, енергетике, одеће, могућности образовања и тако даље, потребно је да припада некој заједници, односно обезбеђење ових средстава могуће је само помоћу заједнички створене економије, која своје корене вуче још из доба племена. Касније је ту улогу преузела држава којој могу да припадају

милиони људи различитих народа. Међутим, не постоји држава на свету која има и може сама да задовољи све ове потребе народа. Због тога је настао и негује се међудржавни однос, помоћу којег се обавља размена добара и заједничко коришћење природних ресурса. Одличан пример за то је нафта, јер нема свака држава ресурсе нафте и због тога она приступа трговинској размени. У прошлости су најмоћније државе биле оне које су имале највише природних богатстава. Међутим, данас није држава та која поседује највећу моћ, већ су то транснационалне компаније. Оно што их разликује од компонованих држава је то да оне немају само за циљ јачање моћи у свету, већ стварање апсолутне власти на глобалном нивоу. Процес глобализације носи са собом и позитивне и негативне ефекте. Главне одлике глобализације медија су проток информација по целом свету, без обзира на државне границе, место и време, развој и јачање моћи транснационалних компанија, интерес да се централизује контрола медија и ширење комерцијализације. Нова техничка открића олакшавају свакодневни живот људима својим благодетима и уштедама у времену, новцу, послу. Али, с друге стране, исто тако доносе нам и много опасности. Процес глобализације подстиче локални развој, јача регионални културни идентитет, па као позитивну страну можемо видети да захваљујући расту мас-медија долази до слабљења моћи државе у контроли електронских система, чије услуге нису задовољавајуће за народе.

Захваљујући глобализацији и комерцијализацији медија долази до убрзаног ширења различитих култура с једног краја света на друге удаљене делове. Тако данас цела популација земље прати популарну америчку филмску индустрију, сви тинејџери слушају исту комерцијалну музику и прате исте трендове. Глобализација доприноси стварању једног великог „глобалног села”, јер је омогућила да информације буду доступне, што омогућава већу повезаност и заједницу најудаљенијих народа, односно стварање неке врсте глобалне културе. Када говоримо о главним карактеристикама овог процеса, најважније је истаћи да је то успостављање комерцијалног модела комуникације и његовог ширења. Ту можемо додати и стварање нових медија. Комерцијални модели медија, односно њихови производи, су „култура забаве” и самим тиме губи демократски поредак. Ово је општи тренд који је захватио и земље чланице Европске уније које су под директним утицајем модела који постоји у САД. У том смислу, утицај глобалних медија чини се неизбежним будући да глобални медији не знају за државне границе. Упркос постојању великог антиглобалистичког

отпора у овој области, чији носиоци углавном долазе из неразвијених земаља и земаља у развоју Трећег света, угицај глобалних медија се не смањује. Глобални медији који су у служби транснационалних компанија и маркетинга, са мање-више успеха врше индоктринацију унутар неразвијених друштава, остварујући на тај начин у одређеном смислу и „неоколонијалне циљеве”. Кроз развој глобалног комерцијалног медијског система у овим друштвима, транснационалне компаније (чије је седиште углавном у САД), утичу на правац, садржај и понуду националних медија. Оне умањују допринос демократији јер глобални медијски систем има структурне недостатке.⁷ С обзиром на ову чињеницу, јасно је да се ови структурни недостаци односе на недостатке повезане са развојем капитализма, који не само што утиче на начин живота људи широм света већ врши и притисак у погледу вредности које се упорно намећу.⁸

4) МЕДИЈИ И ДИПЛОМАТИЈА

У савременом глобалном амбијенту електронски медији се појављује као средство за убрзавање и олакшавање процеса комуникације, али и свођење свакодневних људских односа само на електронску размену порука, без директног контакта. Позитивна страна овог процеса јесте да он омогућава да се многи послови, попут администрације, руководства, трговине и многих других, обављају из сопственог стана, што је довело до уштеде трошкова. Међутим, сам процес нарушава социјализацију не само у европским друштвима, већ и шире, на глобалном нивоу. Електронско комуницирање представља извор великих зарада, које

---

⁷ S. Nešković, S. Ketin, P. Šećerov, T. A. Đelić, “International Politics and Ecology: Special Focus to the Protection of Air”, *Frensenius Environmental Bulletin – FEB*, 2018, Vol. 27. No. 11, p. 15.

⁸ Људи данас слепо и безусловно верују да је глобализација позитиван процес који доноси могућности приступа најразличитијих културних вредности. Наш начин живота, навике које поседујемо од тренутка када се пробудимо под константним су утицајем из даљине. Музика коју слушамо, филмове које гледамо, модне трендове које пратимо, храну коју једемо, начин на који се понашамо и говоримо, све је то дело догађаја из медија, које дистрибуирају западне конгломератске куће. Не постоји више појам „моја земља”, већ се данас све врти око „глобалног села”, где сви међусобно почињемо да личимо једни на друге, где се губи европска уникатност и лепота сваког засебног европског народа. Живимо у епохи виртуелне хомогенизације, где је све стандардизовано, униформисано и уједначено. У будућности која нам долази само ће доћи до још већег јачања економског јаза између држава, јер сви се крећу ка масовној наметнутој култури.

расту из дана у дан, те им се не може одредити тачна цифра, почев од самог оглашавања и рекламирања, па све до различитих услуга које нам данас пружа интернет. Без обзира на бројне позитивне аспекте овог процеса, не смемо занемарити и могуће злоупотребе у индустрији, шпијунажи, конкуренцији, недозвољеној монополизацији, па чак и лишење личних слобода. Људска потреба за информацијама као чиниоца успешног привредног подухвата доводи до интернационализације медија. Путем интернета, људи су у могућности да се у свако доба дана информишу помоћу вести у електронској варијанти. Постепено, али сигурно, штампа као медиј губи и бива потиснута од стране електронских преносиоца информација. Такође, и сателитски ТВ канали информишу људе о догађајима готово истовремено са њиховим дешавањем. Данашњи систем информисања у Европској унији претвара људе у слепе проматраче готових и недовољно проверених информација (некада и измишљених ради политичког пласирања). Полако се губи објективно информисање. Развој комуникацијских технологија омогућио је огроман проток информација, па је данас тешко одредити која је информација релевантна. Постоји олигопол на европском тржишту информација, зато што највеће корпорације држе кључне позиције на том тржишту, па је питање да ли је вест тачна, ко је бира и на који начин. Последишно, грађани Европске уније су данас суочени са многобројним непотребним вестима. Некада су те вести и нетачне или дезинформативне –или да би се прикрио прави проблем или да би се скренула пажња са реалних дешавања.

Свака информација у медијима доноси огромне зараде, а што је медијска кућа популарнија маркетинг је све скупљи. Традиционални преносиоци културе, као што су у прошлости биле религија, просвета и друге друштвене институције, полако су изгубиле на значају, а масовни медији (ТВ, радио и пре свега интернет) преузимају њихову улогу у друштву и постају основни креатори друштвене реалности. Глобално медијско тржиште контролишу транснационалне медијске корпорације и на њему је омогућена приватизација и комерцијализација медија и стварање медијских олигопола. У Европској унији такође је подељен медијски простор између највећих транснационалних компанија, које упоредо са телевизијским програмима имају и остале врсте медија у свом власништву. Олигополске медијске куће укидају демократичност, која је и сама основна идеја медија. Медији не само што губе ову основну функцију преносника комуникације у оба правца, него су постали и чисти

преносиоци информација у једном правцу, обликујући ставове и мишљења европског друштва.

Европско друштво путем културне дипломатије остварује комуникацију са другим друштвима. Тај процес није обострано користан, будући да развијене државе често намећу своје вредности мање развијеним друштвима. То се огледа у свакодневном животу обичних људи који усвајају обрасце понашања које нуде различити прозападни медији. Међутим, тај процес има и позитивне карактеристике јер доводи до културне размене и хомогенизације различитих друштава. То не треба да чуди будући да је процес глобализације уобличио културни образац који представља стандард понашања и у друштвима која су економски и цивилизацијски на nižем степену развитка у односу на развијена друштва. Отуд и економска дипломатија добија све више на значају, јер подупире напоре јавне дипломатије за постизањем стратешких геополитичких циљева.⁹

5) ДИГИТАЛНА ДИПЛОМАТИЈА И ПОТЕНЦИЈАЛИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Посебан значај за развој европског друштва има дигитална дипломатија. Истраживања показују да се у сврхе дигиталне дипломатије највише користе *Twitter* и *Facebook*. Инстаграм се такође доста користи, али он тек треба да добије на значају у овом процесу.¹⁰ Дипломатија и државна министарства спољних послова, економије и образовања, као и све друге делатности људског друштва у Србији морају се прилагодити савременим технологијама. У Републици Србији још увек не постоји свест о дигиталној дипломатији и њеним предностима за бољи спољнополитички положај и међународне

---

⁹ Термин „јавна дипломатија” највише се користио за време Хладног рата, да би по његовом завршетку више почео да се користи термин – „мека сила” (soft power). Термин „мека сила” увео је Џозеф Нај, професор са Харвардског универзитета, који је био и члан администрације Била Клинтона. Нај у својој књизи *Будућност моћи* наводи како је класична дипломатија (кабинетска дипломатија – која је подразумевала слање порука једног владара другом кроз поверљиве канале комуникације) постепено добијала облике и јавне дипломатије, кроз настојање држава да индиректно утичу на друге владе. Видети: Џозеф Нај, *Будућност моћи*, Архипелаг, Београд, 2012, стр. 60.

¹⁰ М. Миловановић, *Дигитална дипломатија, развој, појам, изазови и могућности*, Форум младих Европског покрета у Србији, Београд, 2017, стр. 3.

активности земље. Ипак, перспективе њене употребе и развоја су неспорне и многоструке. Дигитална дипломатија у Србији пружа могућност да свакодневно, у реалном времену из минута у минут српске вредности буду присутне међу домаћом и светском популацијом, појединачним садржајима, како званичника тако и осталих грађана корисника интернета.

Сервиси српске електронске владе превазилазе у броју и квалитету много развијене земље Европске уније са реалном тенденцијом убрзаног раста. Србија се налази на првом месту у региону када је реч о е-партиципацији, односно учешћу њених грађана у процесима управљања и владања преко националног портал еУправа. На глобалној ранг листи, по овом критеријуму заузимамо високо место, од укупно 19. државе међународне заједнице. Србија применом и усавршавањем дигиталне јавне дипломатије има прилику да сопствену „soft power” спорта, културе, гастрономије, уметности и многих других квалитета, уз минимална материјална улагања, пренесе хиљадама и милионима умрежених становника у свету. На тај начин они могу постати поштоваоци Србије и њених вредности, али и потенцијални политички и економски партнери. Мада има ограничена финансијска средства, употреба дигиталне дипломатије у Србији могла би да буде бржа, када се узме у обзир да је утицај преко друштвених мрежа бесплатан. Србија наступом у дигиталној арени може значајно побољшати своју глобалну агенду. Већ површан преглед сајтова службених државних органа Србије показује да су државне институције у првом реду упућене на домаћу јавност, али и да не постоји никаква конзистентна стратегија у овој области која би била упућена према страним корисницима друштвених мрежа, односно нешто што би имало елементе дигиталне дипломатије. Према неформалном рангирању МИП-ова свих држава света у области дигиталне дипломатије на сајту Србија се наша на 94 месту, иза Уганде а испред Малезије и Киргистана. То значи да Србија још увек није успоставила кохерентан и проактиван систем деловања на плану дигиталне дипломатије, без обзира на доста висок степен укључивања српског друштва и државних органа у нове ИКТ.¹¹ У том

---

¹¹ S. Nešković, “Business Diplomacy and Human Capital in the Function of Entrepreneurship and Branding in Public Management”, u: *Transgranična saradnja, preduzetništvo i bezbednost sa osvrtom na Zlatar i Novu Varoš*, Centar za strateška istraživanja nacionalne bezbednosti – CESNA B Beograd, Internacionalni Univerzitet Travnik 2019, p. 75.

контексту Влада Републике Србије требала би да конципира националне стратегије о употреби нових ИКТ средстава у дипломатске сврхе, с циљем да се обезбеди одговарајућа кохерентна промоција главних спољнополитичких циљева и интереса земље, као и њених важних приоритета, чиме би кренула у корак са светским трендовима. Интернет и друштвене мреже могу се користити за постизање врло конкретних спољнополитичких и економских циљева, попут привлачења страних инвестиција, превазилажења кризних и других опасних ситуација. Овим путем би Република Србија добила и потенцијал да постане много приступачнија првенствено својим грађанима, али и онима који живе у дијаспори као и странцима. Да би се то остварило и имало већег утицаја у свету, министри и њихово особље, као и институције у Србији, треба да постану много флексибилније и да прихвате нове начине рада и политичког деловања који постају стандард у свету. Потребна је добра организација и окупљање енергије и знања дипломата, државних службеника, министара, припадника ван државног сектора, ИТ стручњака у овој области уз велико разумевање и подршку носилаца власти и одлучивања, како би се дигитална јавна дипломатија ставила „на ноге”. Управо су флексибилност и отвореност за коришћење нових технолошких достигнућа главне одлике модерне дипломатије, које ће све више разликовати успешне земље од других.

6) ИЗВОРИ

- Abercombie, N., Warde, A., *Contemporary British Society*, Longman Group, London, 2003.
- Берић, Ц., *Дипломатија теорија и пракса*, Академија за дипломатију и безбедност, Београд, 2008.
- Дуљевић Нумановић, Б., „ЦЕФТА споразум и европске интеграције земаља Западног Балкана”, *Европско законодавство*, 2022.
- Đelic, T. A., Neskovic, S., Ketin, S., Lutovac, M., “Economic and Environmental Context of Organic Agriculture and Farms in Serbia – Case Study”, *Fresenius Environmental Bulletin – FEB*, Vol. 28 – No. 1/2019.
- Херман, Е., Мекчесни, Р., *Глобални медији*, CLIO, Beograd, 2014.
- Милошевић, Б., *Трансформација организација рада у процесима глобализације: утицај новолибералне идеологије*, Филозофски факултет, Нови Сад, 2005.

- Миловановић, М., *Дигитална дипломатија – развој, појам, изазови и могућности*, Форум младих Европског покрета у Србији, Београд, 2017.
- Митровић, В., *Глобално умрежавање и дигитална дипломатија*, Факултет организационих наука, Београд, 2018.
- Нај, Џ., *Будућност моћи*, Архипелаг, Београд, 2012.
- Nešković, S., Ketin, S., Šećerov, P., Đelić, T., A., “International Politics and Ecology: Special Focus to the Protection of Air”, *Frensenius Environmental Bulletin – FEB*, Vol. 27. No 11/2018.
- Нешковић, С., „Кохезиона политика Европске уније – економски развој и изградња инфраструктуре држава Западног Балкана”, *Европско законодавство*, 2023, бр. 81–82.
- Петровић, П., *Савремена пословна дипломатија*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Процес глобализације и развој ИКТ-а довели су до промена на разним пољима и до потребе прилагођавања савременог друштва новим изазовима. Повезаност света и брзи проток информација умногоме су изменили и саму Европску унију, те начине функционисања одређених система делатности унутар њених држава чланица. Традиционална европска дипломатија је такође у том таласу промена наишла на потребу прилагођавања и усвајања нових начина функционисања. Данас смо сведоци да дигитална дипломатија представља реалност савременог деловања ове супранационалне организације. Дигитална дипломатија у Европској унији није постала замена за класичну дипломатију, већ представља њену допуну у процедуралном смислу. Она је последица научно-технолошког развоја и процеса глобализације која има за циљ стварање „светског друштва”. Ради се о објективном планетарном процесу, са све гушћом мрежом повезаности и комплементарности појединачних друштава и креирању јединственог светског система који укључује различите аспекте – од економије до културе, од политике до заштите животне средине. Из анализе произлази да масовни медији због својих техничких могућности, имају у европском друштву велику способност брзог и широког деловања на масе. У тој чињеници се крије моћ европских медија, али и опасност. Под чијом су контролом, зависи од моћи појединаца или група, чију моћ штити и одржава капитал. С једне

стране, медији могу бити слободни и могу деловати самостално. С друге стране, ту самосталност контролишу управо те друштвене елите унутар европских држава, које врло често и чине суштину владајуће структуре. Нове технологије носе са собом бројне промене које се дешавају великом брзином. Захваљујући томе, глобализација је прожета упливом медија који доноси могућност доступности најразличитијих културних вредности у било ком делу света. Садржај медија променио се у односу на прошлост, данас се сусрећемо са све више забавних програма, а мање образовних. Ово може само да нам сведочи о томе да основни садржај медија јесте вест, али се то све више своди на забаву. Главна функција савремених електронских медија и информационо-комуникационих технологија је редукација просторно-временске димензије нашег постојања. Медији омогућавају репродуковање информација у одсуству реалности те информације. Интеграција медија на глобалном нивоу неће бити страна, јер тиме се постиже да на једном месту буду доступне све информације и подаци потребни људима. Код пословне комуникације и комуницирања унутар европског друштва изузетан значај имају односи са јавношћу. Јавност се унутар Европске уније институционализује на следеће начине: политичким правима и слободама држављана, слободом избора, говора и јавног окупљања, слободом штампе и другим видовима јавног комуницирања, кроз норме које обезбеђују да деловање државних органа буде доступно у виду публике. Република Србија налази се у процесу приступања Европској унији, у статусу кандидата за пуноправно чланство. Да би се приближила европским вредностима, Србија ће морати да ради на широкој имплементацији иновативних информационо-комуникационих технологија. То се посебно односи на медијску сферу и делатност пословних субјеката. Оптимални ефекти у контексту унапређења стања подразумевају адекватно образовање релевантних чинилаца, првенствено менаџера на свим нивоима организовања друштвене заједнице и компатибилног наступа компетентних државних субјеката.

IMPORTANCE OF INFORMATION-COMMUNICATION TECHNOLOGIES AND MEDIA IN THE EUROPEAN UNION

Birsena NUMANOVIĆ DULJEVIĆ*

Abstract: Contemporary globalisation trends have produced radical changes with numerous contradictions in all spheres of public life in the European Union. The processes that have lasted for five decades have completely changed the former image of the world, especially in politics, economy, and the sphere of communications. There is a great expansion of information and communication technologies that have incorporated new paradigms of business and entrepreneurial culture. The economy is directly connected to European Union foreign policy, moving the boundaries from the industrial to the digital and virtual markets. This is where the concept of digital diplomacy was born, which implies the implementation of media content, postmodern technologies, and social network platforms in realising the projected goals of European integration. The importance of information and communication technologies and media in the European Union is such that technologies and media are increasingly essential tools in the realisation of business strategies by applying methods of adequately reducing the spatial and temporal dimensions of events.

Keywords: Information and communication technologies, media, public opinion, digital era, diplomacy, globalization, European Union.

---

*Secondary school „Nikola Tesla” Novi Pazar; CESNA B, Belgrade. E-mail: duljevicbirsena41@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-5668-333X>.